

Plan for forskning og utvikling 2021-2025

Stiftelsen Sør-Troms Museum

Forsknings- og utviklingsbegrep på museum

I den ferske rapporten «Vilje til forskning - museumsforskning i Norge i det 21. århundre» stilles det spørsmål om forskning på museum skulle defineres på en annen måte enn forskning ellers. Men det konkluderes med at museumsforskning skal følge samme retningslinjer som øvrig forskning.

Prinsipielt defineres forskningen bl.a. av OECD «Forskning og utvikling er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap – herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av ny eller eksisterende kunnskap til å finne nye anvendelser.»

SSB utdyper definisjonen som følger:

«Både forskning og utviklingsarbeid (FoU) er kreativ virksomhet som utføres systematisk. Forskning er systematisk arbeid for å skaffe til veie ny kunnskap. Utviklingsarbeid er systematisk eller eksperimentelt arbeid som utnytter eksisterende kunnskap for å utvikle nye eller forbedrede materialer, produkter eller prosesser ... Viktige kriterier er at FoU skal inneholde et **nyhetselement** og at det er knyttet en viss form for **usikkerhet** til resultatet. Usikkerhet foreligger når løsningen på et problem ikke er åpenbar på forhånd, selv for en person med grunnleggende kunnskap på området. Resultatet bør også kunne reproduseres eller overføres til andre ...»

Forskning skal altså ha en klar problemstilling der målet er å utvikle ny kunnskap eller sammenstille kjent kunnskap på en ny måte. All forskning og utvikling innenfor museet skal ha som mål at resultatene formidles til et allment publikum og til relevante fagmiljøer. Utvikling kan f.eks. formidles og dokumenteres i tekst, foto, film eller andre medier, og trenger ikke å være fagfellevurdert.

For museer understrekes det i utkast til ICOMs nye etiske retningslinjer at

«... forsknings- og utviklingsarbeid er grunnleggende viktig for alle arbeidsområder i museene.

Forskning i museer følger samme standarder som andre forskningsinstitusjoner, og skal utføres i samsvar med etablert juridisk, etisk og akademisk praksis.

Museet må anerkjenne forskning som en kjerneoppgave og gi forskere rom for definert forskningstid. Ansatte i vitenskapelige stillinger bør få bruke sin forskerkompetanse. Forskeren skal sette seg inn i og bidra til å videreutvikle institusjonens forskningsetiske arbeid.

Utstillinger, formidling og innsamling bør være basert på forskning. Forskeren skal krediteres i alle relevante sammenhenger. Museet skal bidra til at samlingene tilrettelegges for forskning, og sørge for synliggjøring av egen forskningsaktivitet i offentligheten.

Museumsforskningen skal inngå i en vitenskapelig produksjon som formidler ny innsikt til en bred offentlighet. Forskeren er ansvarlig for å inngå i en kritisk faglig offentlighet, også om det medfører ny kunnskap som strider mot tidligere kunnskapspraksis ved institusjonen. Fagfellevurderingen skal være et viktig ledd i dette.»

Dette er viktige mål og ambisjoner, men kan by på utfordringer med hensyn til tilgjengelig kapasitet og ressurser i mindre museer. Telemarksforsknings rapport «Museum og samfunn - En utredning om museenes samfunnsroller i lys av museumsreformen» stiller spørsmål om det skal forventes at alle museer forsker ved siden alle andre pålagte oppgaver museene har ansvar for. Dette er imidlertid de fleste museene ikke enig om.

Museene er kunnskapsprodusenter og kunnskapsbærer og vilje til forskning er en naturlig del av formål og strategi. Men som «Utvalg for museum og forskning» utpeker er store deler av museumssektoren avhengig av at myndighetene satser på tilrettelegging for forskning med søkbare midler og stipend ved museene.

Hvorfor skal museer drive med forskning og utvikling?

Nasjonale føringer pålegger alle museene forskning. I den siste museumsmeldingen *Stortingsmelding 49 (2008-09): Framtidas museum* konstateres som et av hovedmålene: «Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.»

I tillegg til at forskning er viktig for museets øvrige oppgaver er forskning og utvikling også sentralt i henhold til museets samfunnsrolle. I samme museumsmeldingen fremheves at «samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser» (2008-2009:145).

I den nye kulturmeldingen *St. meld. 8 -Kulturens kraft* (2018-19) nevnes det at "Forskning, kunnskap og innovasjon må (...) vere grunnleggjande element i den vidare utviklinga av kultursektoren.

Norges Museumsforbund har i sin høringsuttalelse (1.3. 2020) til den kommende nye museumsmeldingen bekreftet at det må satses på forskning:

«Dette vil kreve både strategisk planlegging og lederprioritering innad i museene, vilje til å sette av økonomiske og personellmessige ressurser til forskning og videre satsing fra Kulturdepartementets side via Kulturrådet og Forskningsrådet. Museumsforbundet mener det er viktig at museene i større grad etablerer forskningsplaner og strategier for forskning, som også omfatter hvordan man kan omsette det utviklingsarbeidet som gjøres i forbindelse med utstillings- og dokumentasjonsarbeid samt samlingsarbeid til forskningsartikler i større grad enn det man klarer i dag. Det er imidlertid også viktig at den forskningen museene arbeider med bidrar til utvikling i museene og gir nye perspektiver som løfter sentrale temaer for institusjonene. Dette vil også bidra til at de kan spille en enda mer aktuell og relevant rolle i samfunnet rundt dem.»

I statsbudsjettet for 2021 pekes det ut «Mål og strategier for 2021. Målene for bevilgningene til museer og andre kulturverntiltak er å legge til rette for at

- museene er aktuelle og profesjonelle og utøver en aktiv samfunnsrolle
- museene formidler kunnskap og opplevelse
- museenes samlinger sikres og bevares best mulig samt gjøres tilgjengelige
- museene forestår forskning og utvikler ny kunnskap»

Sør-Troms Museum er medlem av ICOM og slutter seg til dens museumsdefinisjon “Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed” (ICOMs statutter, artikkel 3, paragraf 1).

Dermed er det en selvfølge at museet jobber med forskning relatert til sine samlinger og tematiske fokusområder (se prioriterte forskningstema). I tillegg kommer utvikling innenfor områder der det brukes eksperimentelle metoder i formidling, dokumentasjon av immateriell kulturarv og annen handlingsbåren kunnskap.

Overordnede forskningsaspekter

Nasjonale føringer i *Stortingsmelding 49 (2008-09) Framtidas Museum* nevner spesielt samlinger og samtid, mangfold og handlingsbåret kunnskap.

Mangfoldsperspektivet i museene skal utvikles med bl.a. tema som innvandring, nasjonale minoriteter og samisk kultur, og slår videre fast at også handlingsbåren kunnskap skal prioriteres. Etter vår mening må mangfoldsbegrepet imidlertid utvides med at det også må belyses historien til marginaliserte grupper, bl.a. utviklingshemmede mennesker og mennesker med mentale lidelser..

Videre nevnes det i samme museumsmeldinga:

«Det er avgjørende at museene stadig utvikler solid faglig grunnlag for sin samlingsaktivitet, og at institusjonene har en innsamlingspolitikk som er forankret i samfunnets kunnskapsbehov og forskningsbaserte problemstillinger. Departementet ser gjerne at de faglige museumsnettverkene i enda større grad enn i dag benyttes til å utvikle innsamlingsstrategier, forskningsprosjekter og samarbeid om innsamling og forskning. I tilknytning til dette vil det være viktig at museene videreutvikler kontakten med relevante fagmiljøer innenfor universitets- og høgskolesektoren slik at både samlingsutvikling og museumsfaglige FoU-prosjekter i størst mulig grad kan mobilisere et bredt fagmiljø. Internasjonalt samarbeid kan være nyttig og aktuelt i en del sammenhenger.»

Sør-Troms Museums innsamling har som mål at vi utvikle samlinger som er i tråd med vårt formål, være representativt for regionen og som har betydning for samtiden. Samling, formidling og forskning skal framheve museet som en tydelig kunnskapsprodusent som spiller en vesentlig rolle i samfunnet. Forskning og kunnskapsutvikling henger tett sammen. Utviklingsarbeid kan bl.a. være forskningsforberedende. Dokumentasjonsarbeid (innsamling, registrering og katalogisering knyttet til samlingene, mv.) skal bygge på arbeidsmetoder som ivaretar dette.

Sør-Troms Museums prioriterte forskningstema

Sør-Troms Museums avdelinger er spesialisert i en rekke fagfelt som bør prioriteres i forskning. Avd. Trastad samlinger har som eneste museum i Norge en samling av **norsk og internasjonal Outsider Art** og bevarer **dokumentasjon og gjenstander som forteller historien av personer med utviklingshemming**. Begge felt forskes det på. **Middelalderen i Nord-Norge** er et tema som engasjerer både avd. Regionmuseet når det gjelder **tradisjonshåndverk** og avd. Trondenes Historiske Senter med selve gården og dens drift gjennom eksperimentell arkeologi og formidlingsmetoden re-enactment «livet på gården i middelalderen». Også **industrihistorie, krigshistorie, Finnmarksleir og – kontor i Harstad, kald krig historie, kystkultur og sjøfart** er tema for flere avdelinger. I Sør-Troms kulturlandskap er det naturlig å undersøke **samisk historie og nasjonale minoriteters historie** som prioriterte forskningsområder.

Utgangspunkter og kilder for FoU-arbeid

Gjenstander, kunstverk, foto og arkivalia som Sør-Troms Museum forvalter er materiell kultur som er etterlatt etter sosial virksomhet i Sør-Troms. Den materielle kulturen har inngått i sosiale relasjoner mellom ulike mennesker, til ulike tider i regionen. Forholdet mellom materiell kultur og immateriell kultur er ofte flytende. Forskning på mennesker, kunst og kulturlandskap kan derfor belyse samlingen som Sør-Troms Museum forvalter og sette materialet inn i nye sammenhenger, og gi ny kunnskap. Ved analyse av mangfoldet som har utviklet seg i regionen kan Sør-Troms Museum overføre kunnskap for samtida vi er inne.

Hos Sør-Troms Museum er situasjonen at det er en økende del av vår faglige virksomhet som ikke er utelukkende styrt fra samlingene. Drift av middelaldergården og skjøtsel av kulturlandskapet er i mindre grad knyttet til våre samlinger, men er viktige aspekter av museets daglige virke og kan være utgangspunkt for forsknings- og utviklingsarbeid. Forskning ved museet må derfor ha et bredere nedslagsfelt enn det som er direkte knyttet til samlingene og arkiver.

Samarbeid

For å lykkes bør forskning bl.a. foregå i samspill med UH-sektoren, hvor det kan nevnes Universitetet i Tromsø og NTNU. Det er ønskelig å tegne formelle samarbeidsavtaler med disse institusjonene, hvor det er særlig fagområdene historie, kulturhistorie, kunsthistorie, arkeologi og tradisjonshåndverk som er aktuelle. Museet kan også inngå et samarbeid med andre museer, bl.a. Museum Nord som har invitert oss til å delta på sine forskningsseminarer.

Museets medlemskap i nasjonale og internasjonale museumsnettverk gir også muligheter for samarbeid om forskningsprosjekter. De nasjonale og internasjonale nettverkene vi deltar i:

- Medisinsk-historisk museumsnett
- Museumsnettverk for tradisjonshåndverk
- Fiskeri- og kystkulturnettverk
- Nasjonalt museumsnettverk for kulturlandskap og hager
- Fagråd NTNU bachelor – tradisjonshåndverk
- Norsk Forening for Fartøyvern
- *Destination Viking Association*
- Se Kunst i Nord-Norge
- European Outsider Art Association

Sør-Troms Museums mål for forskning og utvikling i perioden 2021-2025:

- Flere konservatorer er NMF autorisert i løpet av perioden.
- Det lages kompetanseutviklingsplaner for konservatorer og andre fagansatte: Gjennom deltakelse i seminarer om vitenskapelig skriving og forskning på museum eller andre kurs skal det løpende bidras til å videreutvikle forskningskompetanse.
- Deltakelse i relevante forskerkonferanser med foredrag/paper/poster skal økes
- Det publiseres flere vitenskapelige og populærvitenskapelige artikler
- På sikt er en av museums fagpersoner medlem av Norges Museumsforbundets forskningsseksjon
- oppdatering av våre faste utstillinger og utvikling av skiftende utstillinger skal være basert på egen eller ny ekstern forskning
- Forskning skal være rettet mot vår samling eller museets tematiske fokusområder
- Det satses på å inngå samarbeidsavtaler med andre museer, UH-sektor eller andre forskningsinstitutter
- Hvert andre år organiseres det en forskerkonferanse på museet
- Museet overtar ansvar for tidsskrift «Hålløygminne» og sørger for at den også inneholder minst en fagfelleverderte artikkel per år

Organisering av forskning i museet

Museet oppnevner en forskningskoordinator som i samarbeid med øvrig ledelse samordner forskning i museets forskerforum, som er det faglige diskusjonsforum for forskningsfaglige spørsmål.

Det lages en kompetanseutviklingsplan for hver enkelt av de faglige ansatte og det oppmuntres til samarbeid med eksterne forskningsmiljøer for å utvide og støtte egen forskning.

Det skal avsettes hensiktsmessig tid for forskning og utvikling som må avtales i linje og med den enkelte avhengig av arbeidsplan, kompetanse og knyttet til konkrete satsinger i sammenheng med museets øvrige kjerneoppgaver.

Per dags dato er det ikke mulig å avsette betydelige midler til forskning i budsjettet (f.eks. for frikjøp av ansattes forskningstid). Ledelse i samarbeid med forskerforum skal derfor arbeide for å sikre ekstern finansiering av forskningsprosjekter.

Synliggjøring av museets FoU-arbeid

Forskning og utvikling, samlingsforvaltning, formidling og fornying skal henge tett sammen. Museets utstillinger, foredrag, publikasjoner og annen formidling skal i hovedsak være forskningsbasert, enten på museets egen eller andres forskning.

Forsknings- og utviklingsarbeid må ha som mål at den kan publiseres i egnet form som for eksempel tekst, utstilling, dokumentasjon, foto og film. FoU-arbeid skal understøtte formidlingen og bidra til økt utstillingskvalitet.

Forskning og utviklingsarbeid i Sør-Troms museum skal synliggjøres gjennom medieomtale, forskningsformidlende nettsteder som f.eks. forskning.no, museumsnettverkens nettsteder, fagdager, populærvitenskapelige tidsskift som f.eks. lokalhistoriske årbøker, Ottar, Hålfygminne, egne publikasjoner og ved deltakelse i seminarer og konferanser.

Vitenskapelige publiseringskanaler kan bl.a. være *Norsk museumstidsskrift*, *Heimen*, *Agora*, *Tidsskrift for kulturforskning*, *Historisk Tidsskrift*, *Viking*, *Collegium Mediaevale*, *Nordic Journal of Arts, Culture and Health*, *Kunst og Kultur*, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, *Arbeiderhistorie* m.fl.

Avslutningsvis må det understrekes at det er helt avgjørende for mindre museer at kulturpolitikken tilrettelegger for at museene kan søke om støtte for forskningsprosjekter. Uten tilstrekkelige midler vil prioritering av forskning på museet alltid betyr at andre kjerneoppgaver må strekkes over lengre tid eller utsettes for å frigjøre forskningstid.